

VALSTYBĖS TARNYBOS ĮSTATYMO IR SU JUO SUSIJUSIŲ TEISĖS AKTŲ NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMAS 2018 METAIS



Vilnius, 2019 m.

Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės tarnybos departamentas) veiklos tikslas – formuoti ir įgyvendinti valstybės politiką valstybės tarnybos srityje.

Valstybės tarnybos departamentas prižiūrėjo kaip įgyvendinamas Valstybės tarnybos įstatymas ir su juo susiję teisės aktai, dalyvavo jaunimui skirtose karjeros dienose, konsultavo ir padėjo įstaigoms tinkamai taikyti teisės aktų nuostatas, skatino įstaigas kelti žmogiškųjų išteklių valdymo kultūrą, keistis gerąja žmogiškųjų išteklių valdymo praktika ir diegti lanksčias ir inovatyvias žmogiškųjų išteklių valdymo priemones (pvz., tokias kaip lankstusis darbo grafikas, nuotolinis darbas, 360 laipsnių vadovų vertinimas), dalyvavo rengiant Valstybės tarnybos įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų pažeidimų prevencijos priemones, vykdė atrankos į valstybės tarnybą pirmąjį etapą – bendrųjų gebėjimų ir vadovavimo gebėjimų tikrinimą, dalyvavo rengiant naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo projektą bei jį įgyvendinančiuosius poįstatyminius teisės aktus, aktyviai konsultavo įstaigas, kaip tinkamai pasiruošti reformos pokyčiams ir kt.

2018 m. Valstybės tarnybos departamentas atliko 27 patikrinimus dėl Valstybės tarnybos įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų įgyvendinimo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose (toliau – įstaigos), iš jų: 16 planinių patikrinimų (10 įstaigų nustatyti pažeidimai) ir 11 neplaninių patikrinimų, reaguojant į asmenų skunduose pateiktą informaciją (4 įstaigose nustatyti pažeidimai). Atsižvelgiant į valstybės tarnybos santykių aktualijas, Valstybės tarnybos įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų pakeitimus, organizuota 15 metodinių konsultacijų – diskusijų šiomis temomis: priėmimas į valstybės tarnautojo pareigas, pareigybių aprašymų rengimas, „Pokalbis įstaigoje: iššūkiai ir galimybės“, kasmetinis valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimas, valstybės tarnautojų tarnybos sąlygos, kitais įstaigas dominančiais klausimais.

Siekiant užtikrinti sėkmingą valstybės tarnautojų atrankos sistemos įgyvendinimą, buvo nusistatyti jos efektyvumą matuojantys rodikliai. Vienas iš jų – tiesioginių vadovų pasitenkinimas naujai priimtais valstybės tarnautojais. Remiantis apklausos rezultatais, 2018 m. 88,98 proc. tiesioginių vadovų buvo patenkinti naujai priimtais valstybės tarnautojais (pasitenkinimas įvertintas 7 ir daugiau balų pagal 10 balų sistemą).

Valstybės tarnybos departamentas taip pat dalyvavo įgyvendinant septynioliktosios Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 3.4.1 darbą „Patrauklumo valstybės tarnyboje didinimas, pertvarkant atrankos, ugdymo ir motyvavimo sistemas“.

2018 m. priimtas naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymas. Naujoji įstatymo redakcija apima pokyčius svarbiausiose valstybės tarnybos reglamentavimo srityse. 2018 m. gruodžio 12 dieną Vyriausybės nutarimu Nr. 1286 „Dėl Valstybės tarnybos departamento statuso ir pavadinimo pakeitimo“ nuo 2019 m. sausio 1 dienos Valstybės tarnybos departamento statusas iš Vyriausybės įstaigos pakeistas į įstaigos prie ministerijos statusą. 2018 m. birželio 29 d. Seimui priėmus Valstybės tarnybos įstatymo naują redakciją, Valstybės tarnybos departamentas pradėjo ruošti centralizuotos valstybės tarnautojų atrankos sistemos organizavimui. Nuo 2019 m. sausio 1 d. valstybės tarnautojų konkursus ir pakaitinių tarnautojų atrankas organizuoja Valstybės tarnybos departamentas. Ataskaitoje buvo remtasi Valstybės tarnautojų registro duomenimis ir joje pateikiama tokia pagrindinė informacija:

- 1) Valstybės tarnautojų ir darbuotojų skaičius bei jų pasiskirstymas pagal tarnautojų grupes, amžių ir lytį; 2) Valstybės tarnautojų atrankos ir jų pokyčiai;
- 3) Valstybės tarnautojų atleidimas; 4) Darbo užmokestis valstybės tarnyboje; 5) Valstybės tarnautojų karjera.

VALSTYBĖS TARNYBA

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje 2018 m. buvo 1463 400 darbingo amžiaus gyventojų. Iš jų buvo užimti (turėjo darbą ar savo verslą) 1376 000 asmenų.

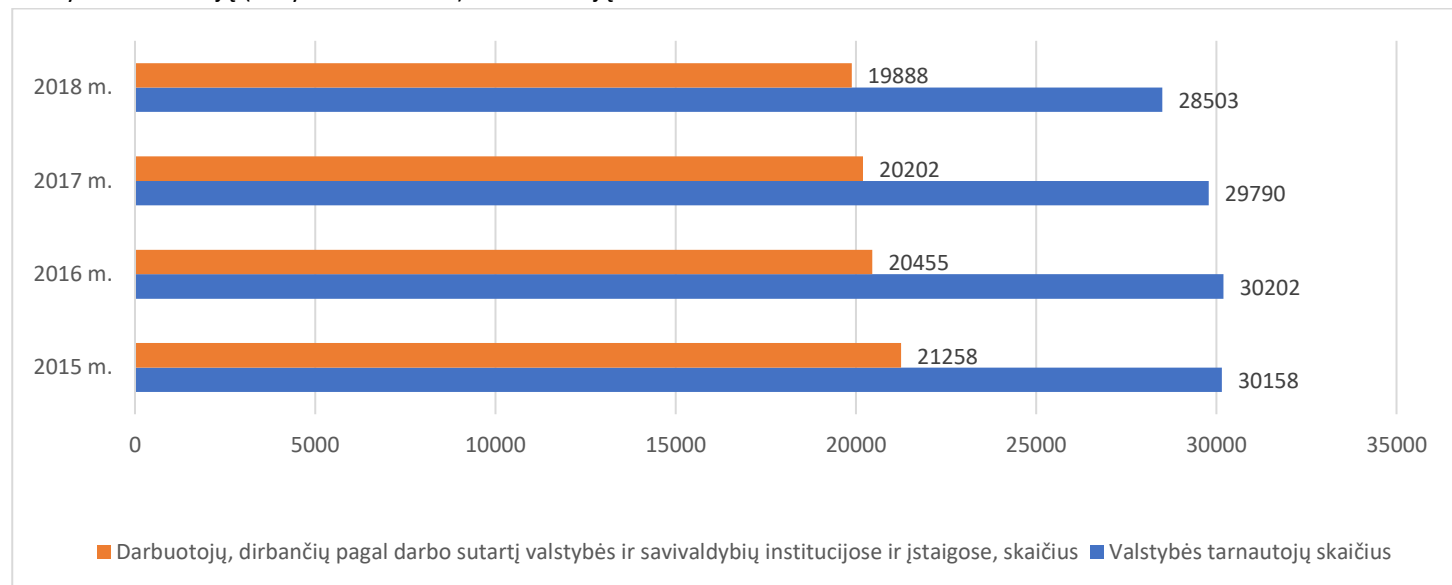
Viešajame sektoriuje dirbo apie 345 000 – 25,1 proc. – visų dirbančiųjų. Iš jų apie 48 333 buvo valstybės tarnautojai – statutiniai ir civiliai. Taigi, jie sudarė 3,5 proc. užimtų Lietuvos gyventojų ir 14 proc. viešajame sektoriuje užimtų žmonių.

Įstaigose dirba įvairių statusą turintys asmenys. Pagrindinės dirbančiųjų grupės – valstybės tarnautojai ir dirbantieji pagal darbo sutartis. 2018 m. mažėjo tiek valstybės tarnautojų (be statutinių), tiek ir dirbančiųjų pagal darbo sutartis skaičius.

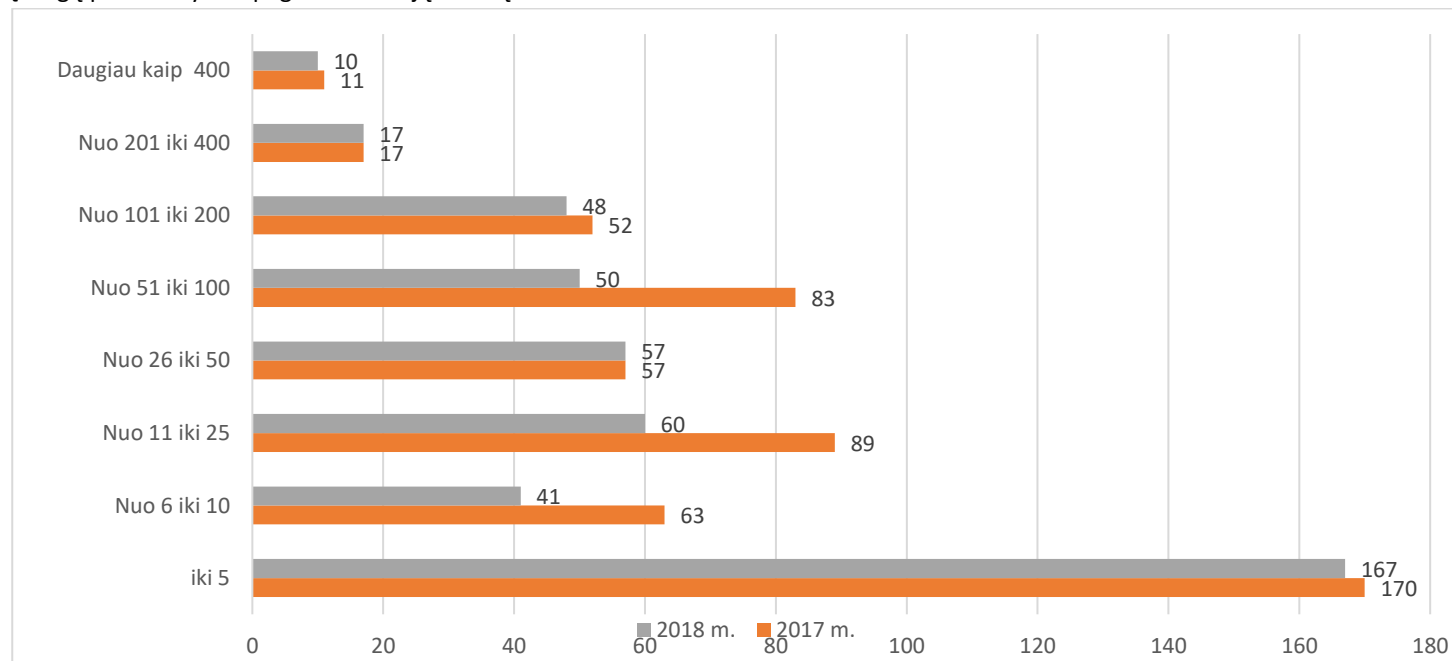
Daugiausiai valstybės tarnautojų sumažėjo Vyriausybės reguliavimo srityje (2,7 proc.). Savivaldybių įstaigose valstybės tarnautojų skaičius augo 1,2 proc.

Pastaraisiais metais 10,8 procento sumažėjo įstaigų, kuriose pareigas eina iki 10 nestatutinių valstybės tarnautojų. Beveik 13,3 proc. sumažėjo įstaigų, turinčių valstybės tarnautojus. Įstaigos, kuriose pareigas eina iki 10 nestatutinių valstybės tarnautojų, sudaro 44 proc. visų įstaigų. (2017 m. - 43 proc.).

Valstybės tarnautojų (išskyrus statutinius) ir darbuotojų skaičius



Įstaigų pasiskirstymas pagal tarnautojų skaičių



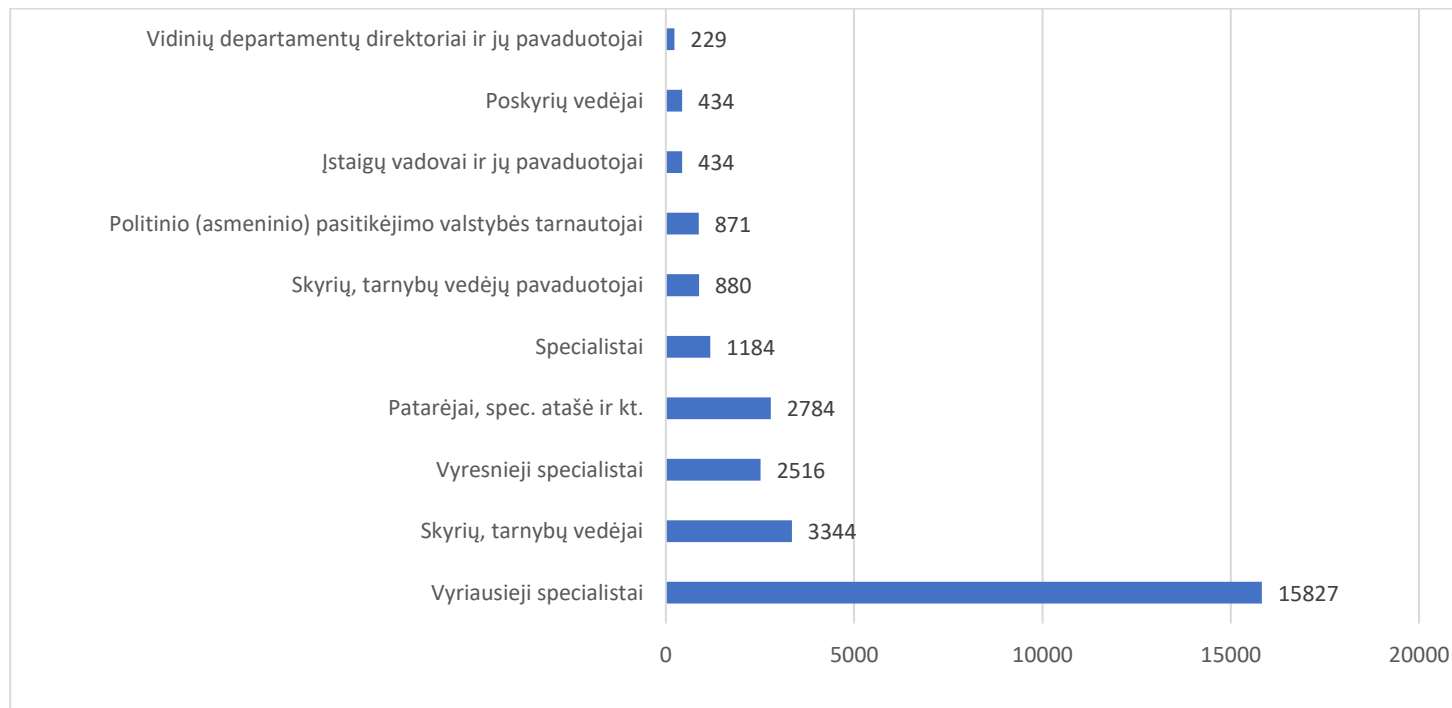
VALSTYBĖS TARNYBA

96,19 proc. visų nestatutinių valstybės tarnautojų sudaro karjeros valstybės tarnautojai, 3,05 proc. - politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojai ir 0,76 proc. – įstaigų vadovai.

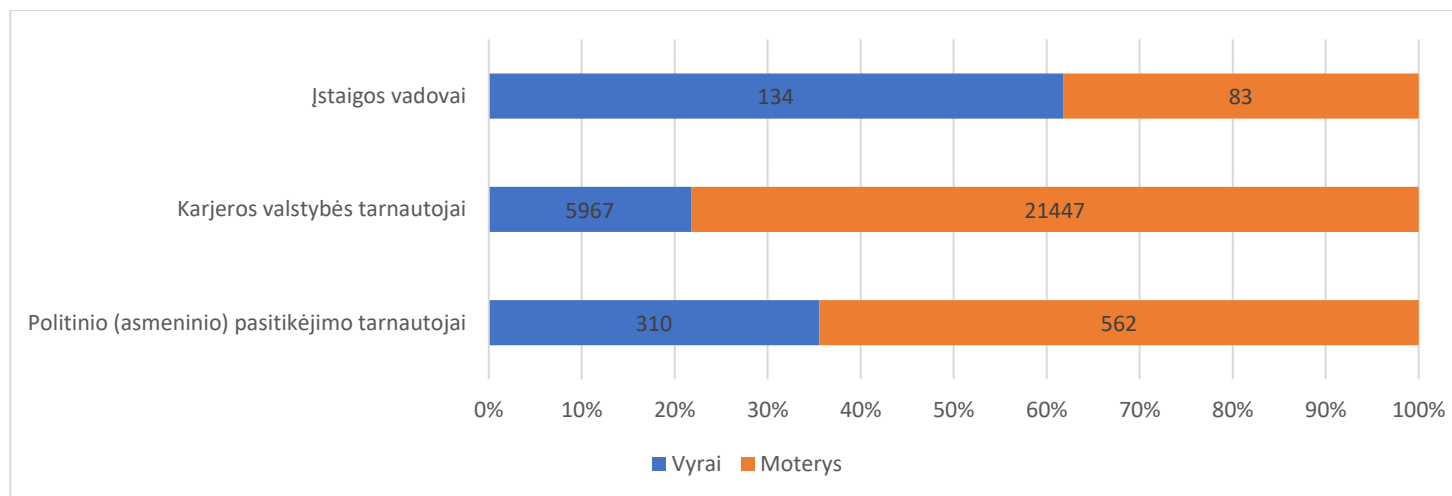
Didžioji dalis dirbančiųjų valstybės tarnyboje yra moterys - 77 proc.

Išanalizavus valstybės tarnyboje vadovaujamasias pareigas užimančių asmenų skaičių (išskyrus statutinius ir politinio (asmeninio) pasitikėjimo tarnautojus), matyti, kad vienam vadovui tenka 4,2 specialisto (2017 m. - 3,8 specialisto). Karjeros ir įstaigų vadovų grupėje vadovai sudaro 19,26 proc., specialistai – 80,74 proc. Palyginti su 2017 m., vadovaujamasias pareigas einančių valstybės tarnautojų skaičius sumažėjo 11 proc., specialistų – 2,7 proc.

Pasiskirstymas pagal valstybės tarnautojų grupes



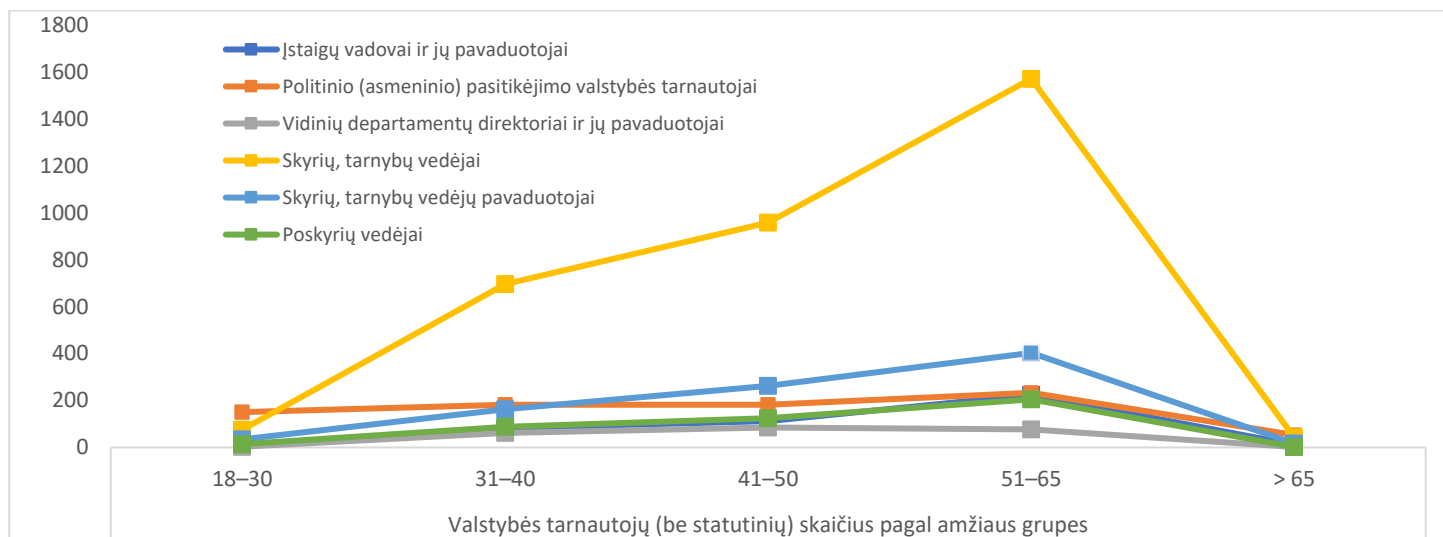
Pasiskirstymas pagal lytį valstybės tarnautojų grupėse



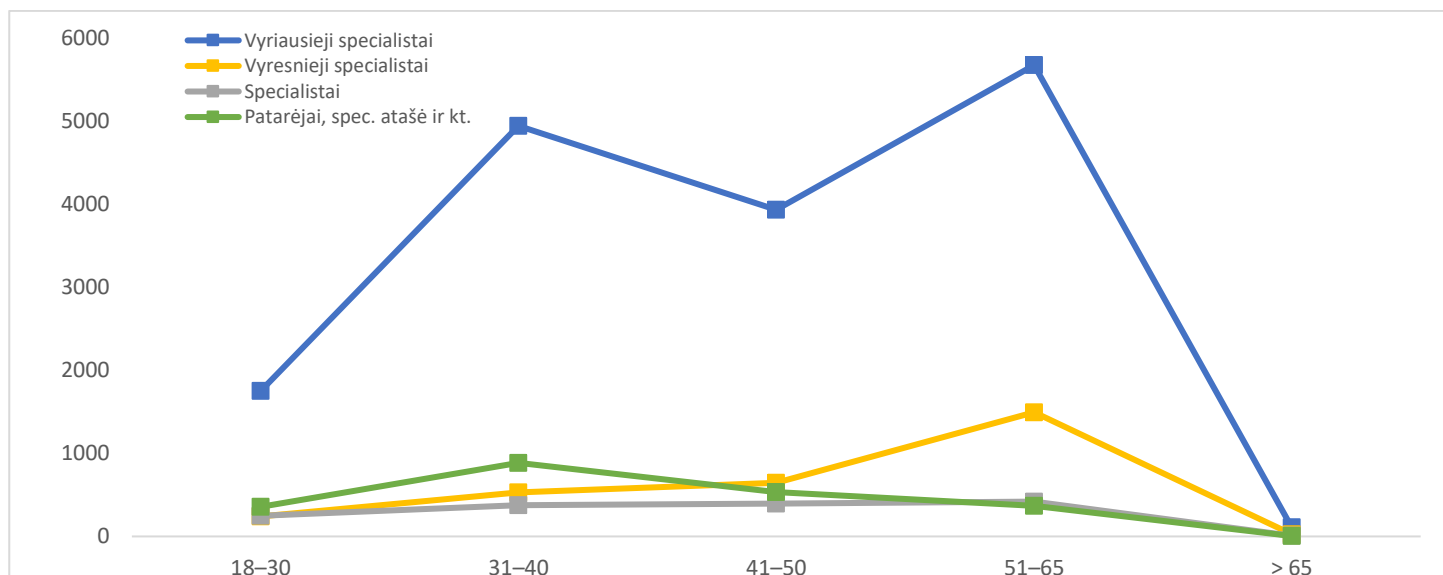
VALSTYBĖS TARNYBA

Vertinant valstybės tarnautojų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, matyti valstybės tarnautojų senėjimo tendencija. 2018 m. 38,9 proc. visų nestatutinių valstybės tarnautojų buvo vyresni nei 51 metų (2017 m. 37,8 proc., 2016 m. – 36,4 proc.). 48,1 proc. vidurinės grandies vadovų (skyrių, poskyrių vedėjų, jų pavaduotojų) buvo vyresni nei 51 metų; specialistų korpuse (patarėjai, vyriausieji, vyresnieji, specialistai) – 37 proc. (2017 – 35,3 proc.) Specialistų korpuse 38,2 proc. asmenų buvo 31–40 metų amžiaus (2017 – 40,6).

Vadovaujamasias pareigas einančių tarnautojų pasiskirstymas pagal amžių



Specialistų pasiskirstymas pagal amžių

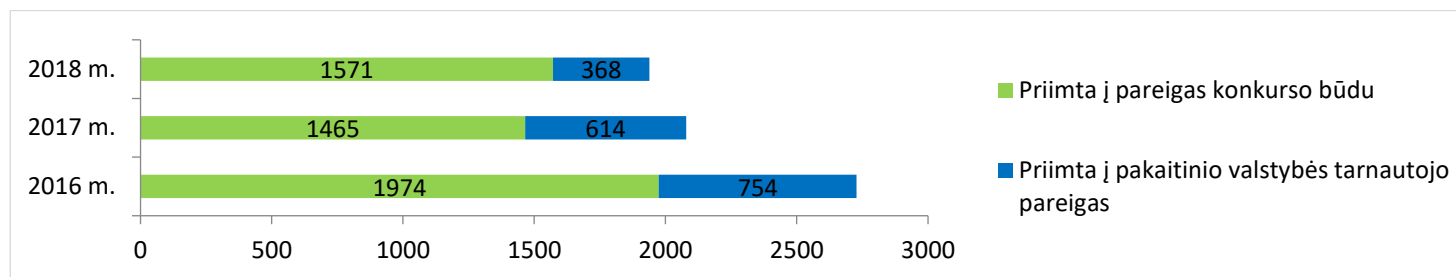


ATRANKA

2018 m. į valstybės tarnybą buvo priimta 6,7 proc. mažiau karjeros valstybės tarnautojų nei 2017 m.

Nepriklausomai nuo analizuojamo laikotarpio, daugiausia valstybės tarnautojų konkursų vyko įstaigose, pavaldžiose Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, teismuose ir prokuratūrose.

Atrankų skaičiaus pokytis



ATRANKA

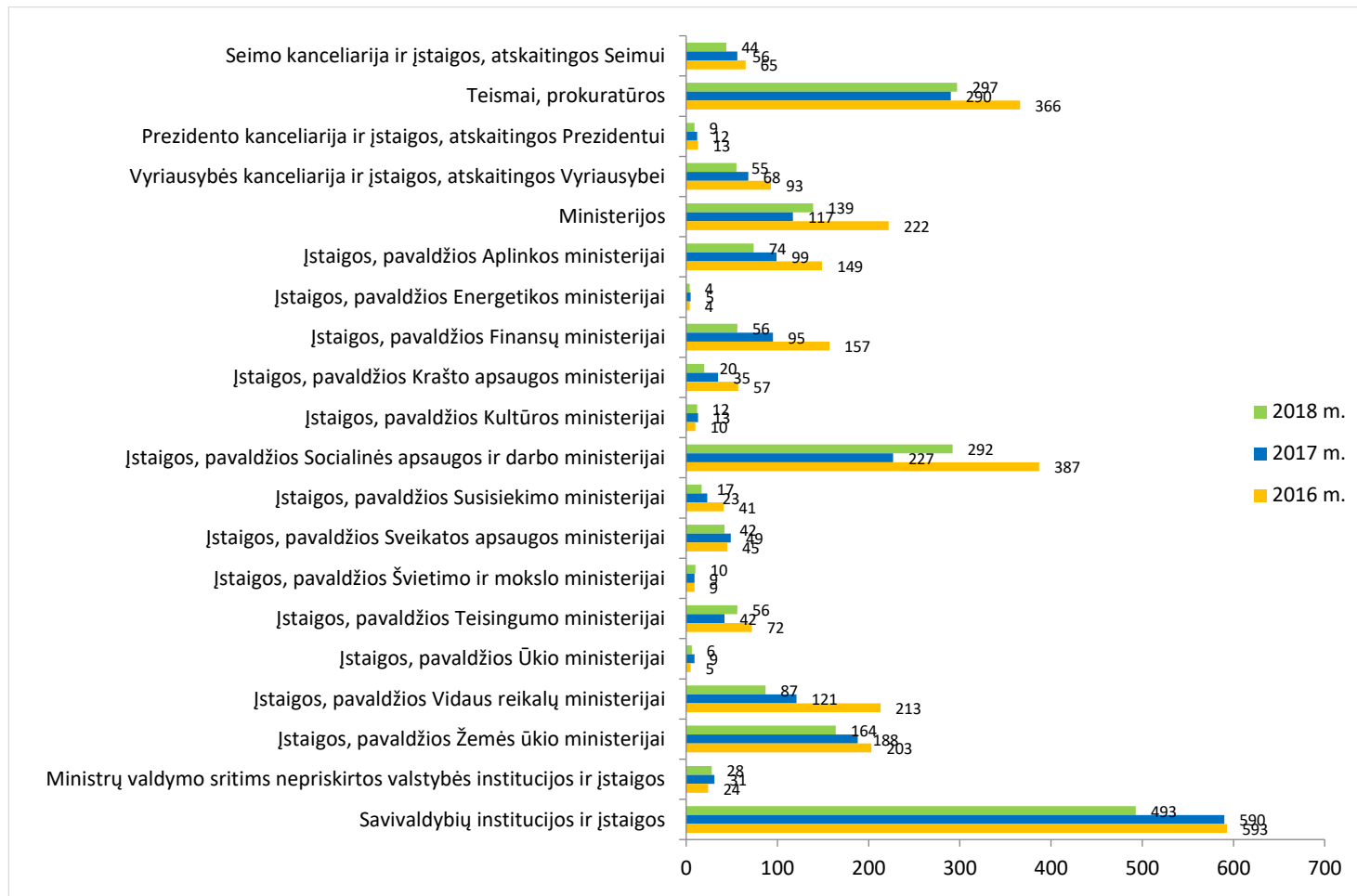
Valstybės tarnybos departamentas, siekdamas didinti valstybės tarnybos patrauklumą tarp jaunimo, aktyviai bendradarbiauja su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis. 2018 m., kaip ir ankstesniais metais, dalyvauta studentų karjeros dienose, rengti susitikimai su studentais, kurių metu pasakota apie valstybės tarnybos siūlomas karjeros galimybes.

Nors pastaraisiais metais priimta mažiau valstybės tarnautojų, išlieka tendencija, kad tarp pirmą kartą priimtų asmenų 18-30 metų valstybės tarnautojų būna daugiausiai: 2018 m. jie sudarė 43,7 proc. (2016 m. – 46 proc., 2017 m. – 44 proc.) naujai priimtųjų.

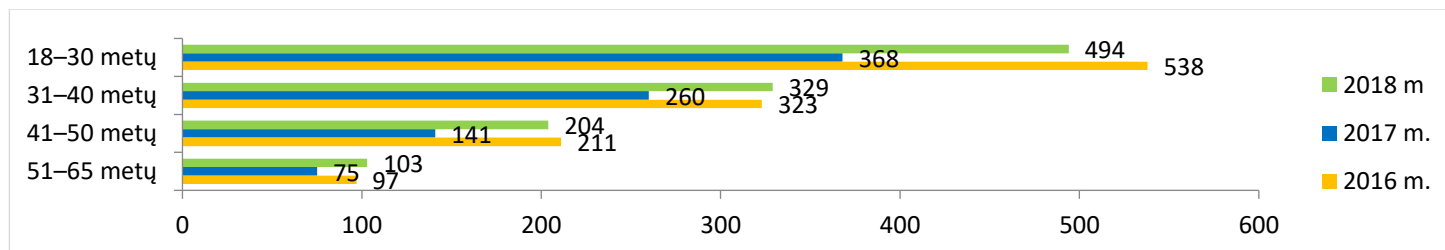
Kitas valstybės tarnybos patrauklumo rodiklis – pateikiamų prašymų dalyvauti konkursuose skaičius. Vidutinis pateikusių prašymus dalyvauti konkursuose asmenų skaičius 2018 m. jų buvo 3,6, 2017 m. buvo 7,3, 2016 m. – 9,8,. Taigi prašymų skaičius mažėjo.

Daugiausiai prašymų 2018 m. sulaukė įstaigos, pavaldžios Kultūros ministerijai – vidutiniškai 5,6 ir Seimo kanceliarijai ir įstaigos atskaitingos Seimui – vidutiniškai 5,3; ministrų valdymo sritims nepriskirtos valstybės institucijos ir įstaigos – 5,4.

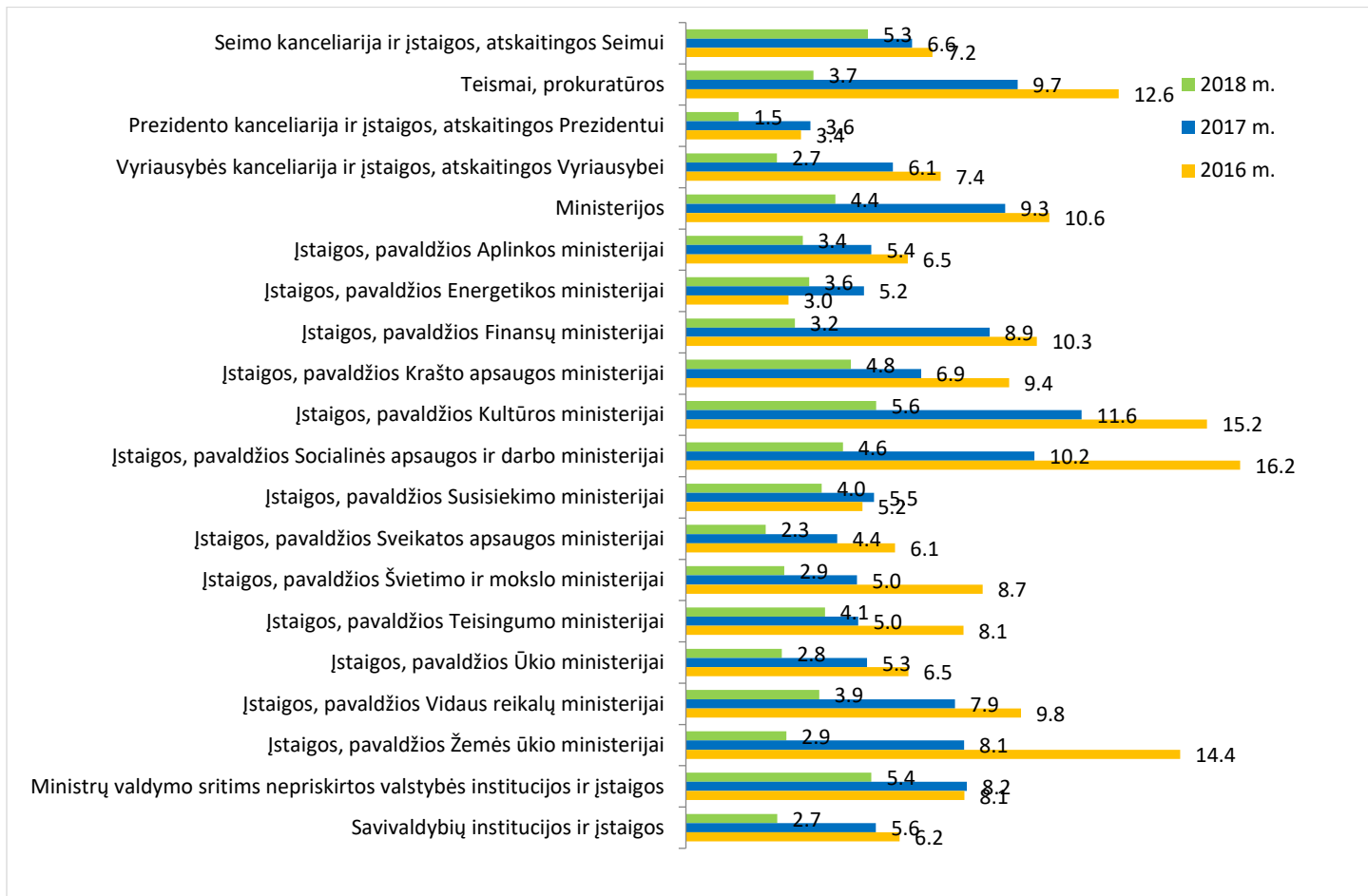
Priimtų karjeros valstybės tarnautojų skaičius skirtingose įstaigose



Pirmą kartą konkurso būdu priimti valstybės tarnautojai pagal amžių



Vidutinis pateiktų prašymų dalyvauti konkurse skaičius įvykusiųose konkursuose skirtingose įstaigų grupėse



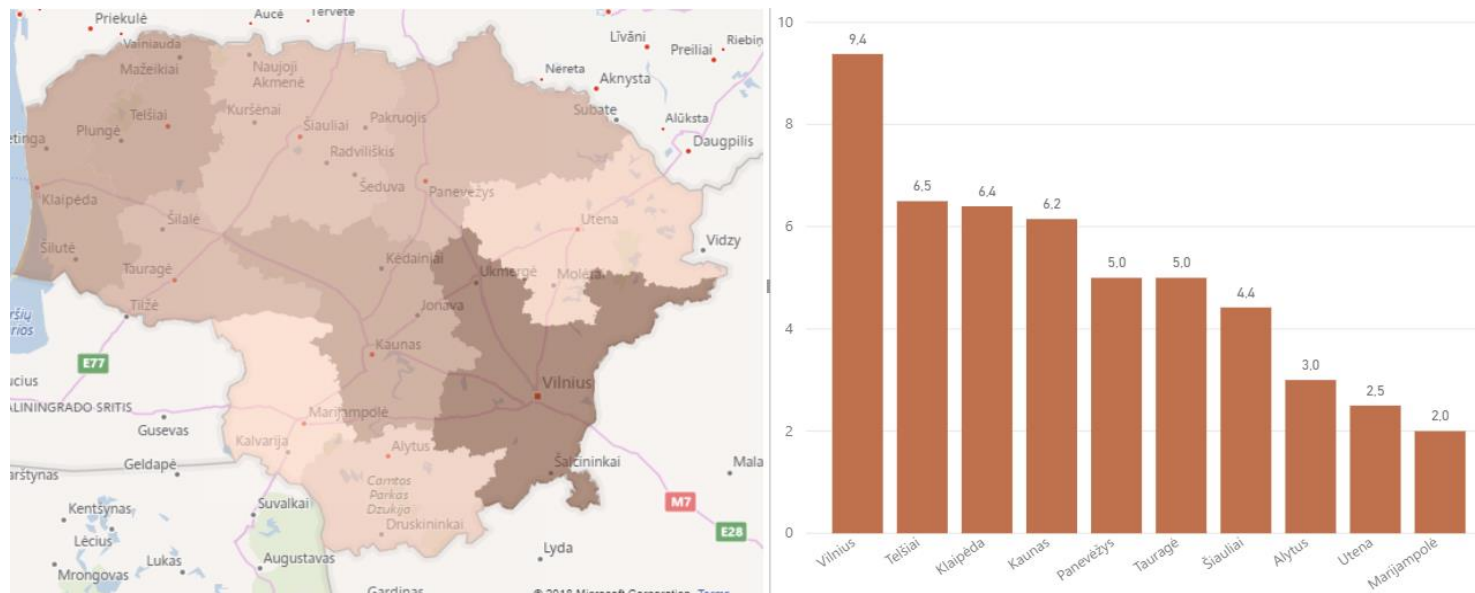
Vidutinis pateiktų prašymų dalyvauti konkurse skaičius įvykusių vadovų konkursuose 2017 m.

ATRANKA

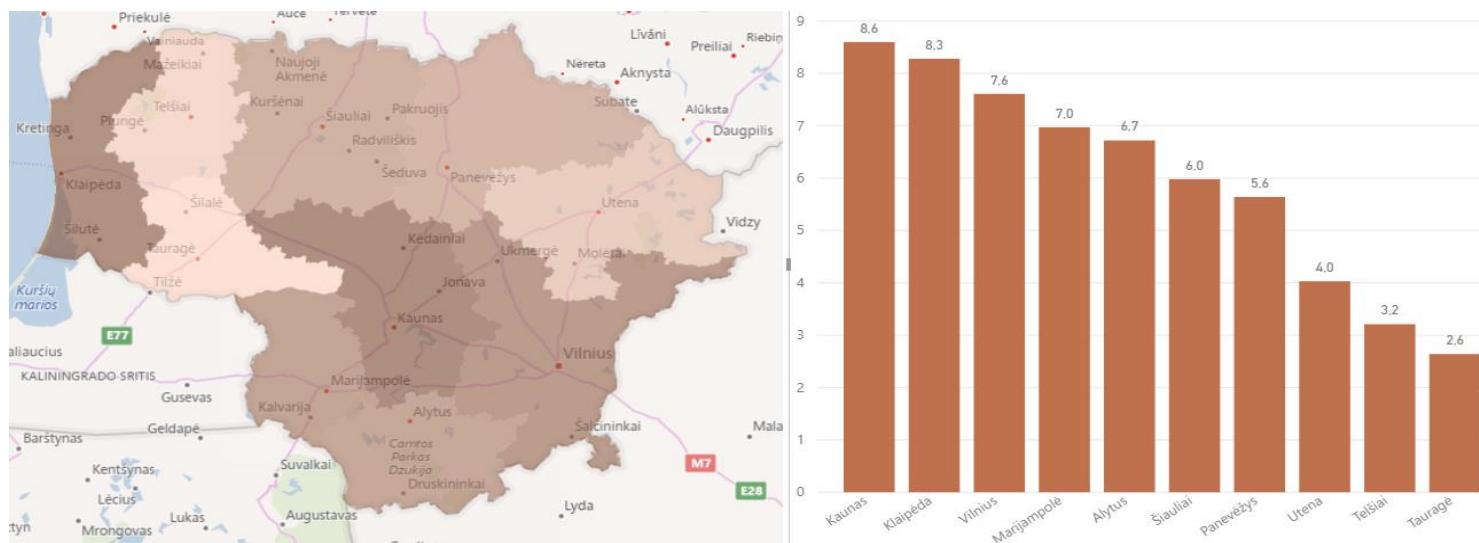
Daugiausiai prašymų dalyvauti konkursuose sulaukia įstaigos, esančios ekonomiškai patraukliausiose Lietuvos apskrityse. Į 2018 m. Kauno apskrityje paskelbtus konkursus buvo teikiama vidutiniškai 5,4 prašymo, Marijampolės apskrityje – 3,9, Vilniaus apskrityje – 3,8. Mažiausiai besidominčių darbu valstybės tarnyboje buvo Telšių apskrityje – vidutiniškai 1,6.

Vidutinis pretendentų skaičius vadovų lygmens konkursuose stabilizavosi ir 2018 m. siekė 4,8. O specialistų lygmens konkursuose mažėja ir 2018 m. siekė 3,5 pretendentų (2017 m. buvo 5,9).

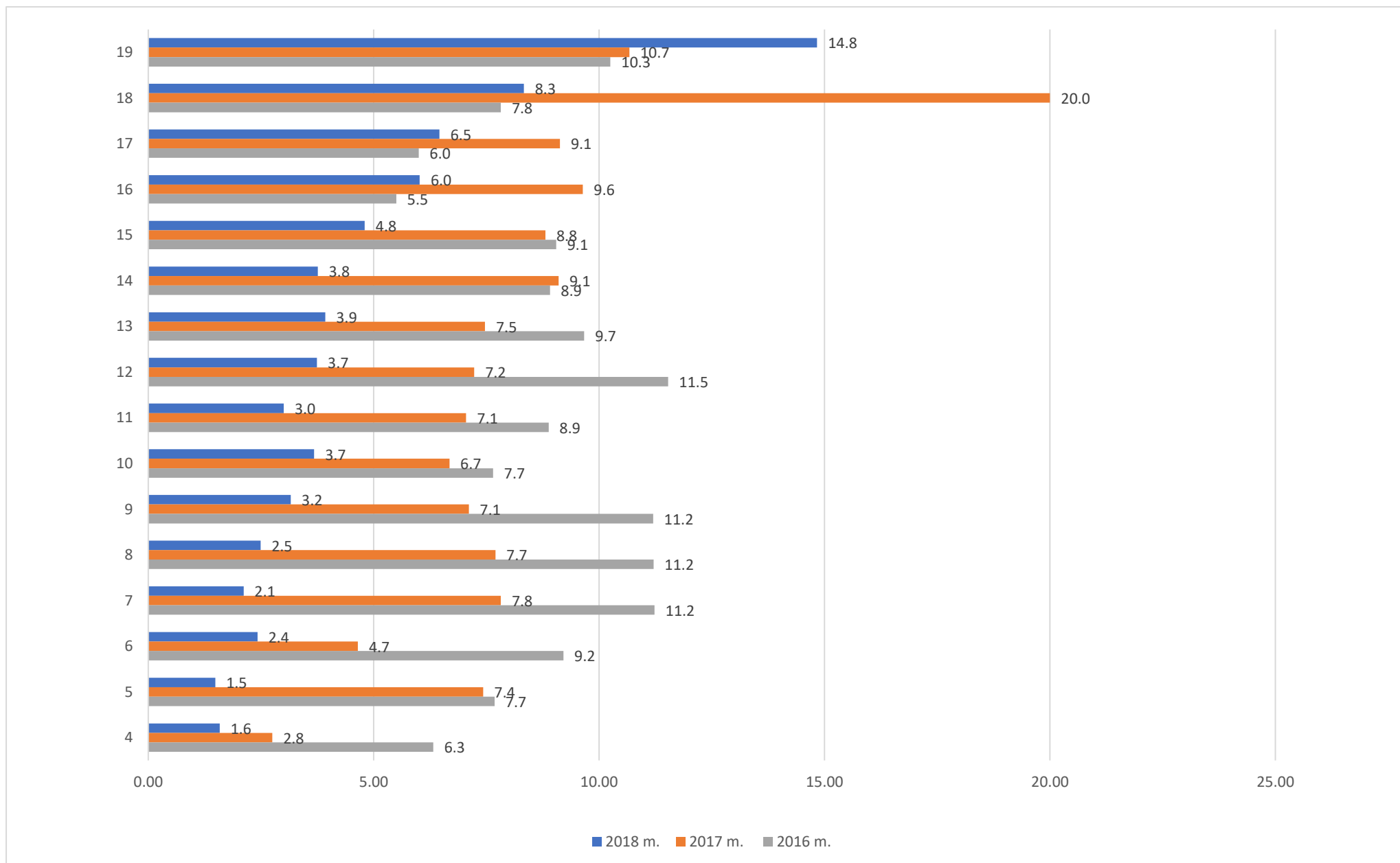
Mažiausiai pretendentų prašymus užimti vadovo pareigas pateikė Šiaulių (vidutiniškai 1,3), Tauragės (vidutiniškai 1,7) apskrityse.



Vidutinis pateiktų prašymų dalyvauti konkurse skaičius įvykusių specialistų konkursuose 2017 m.



Vidutinis pateiktų prašymų dalyvauti konkurse skaičius įvykusiųose konkursuose pagal kategoriją, į kurią pretenduojama

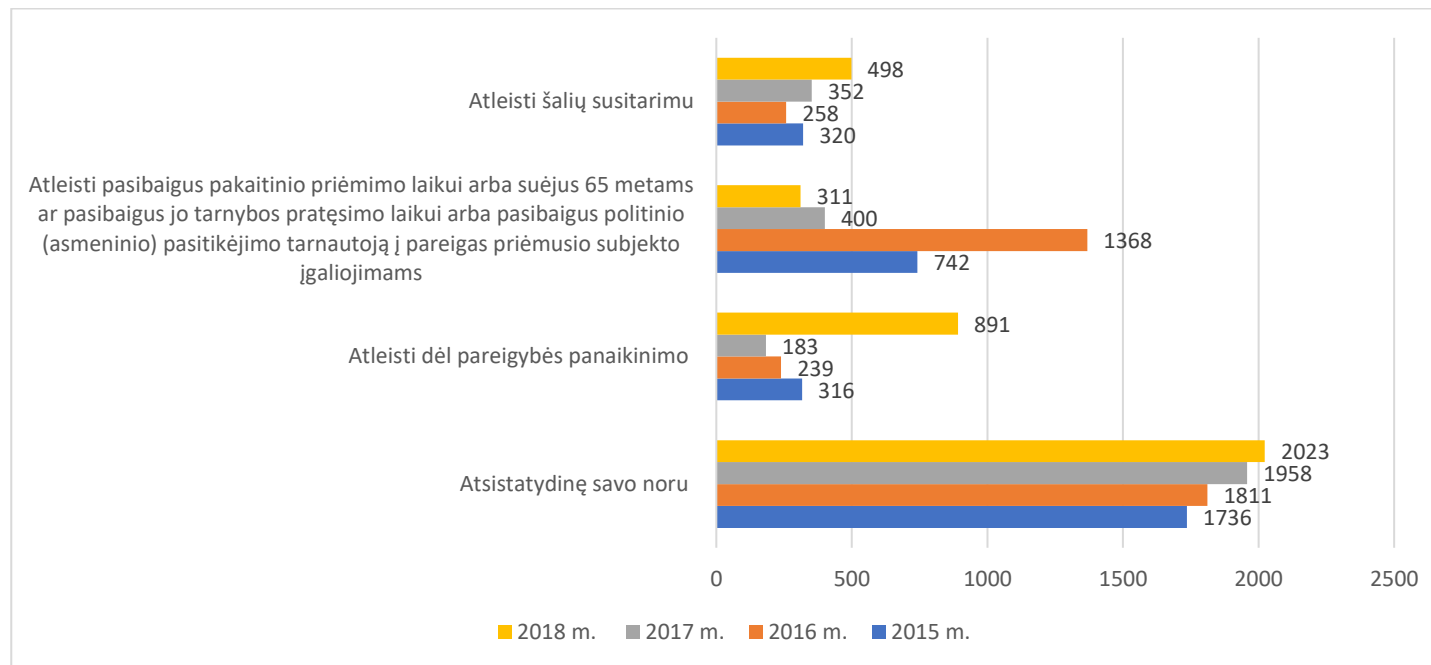


ATLEIDIMAS

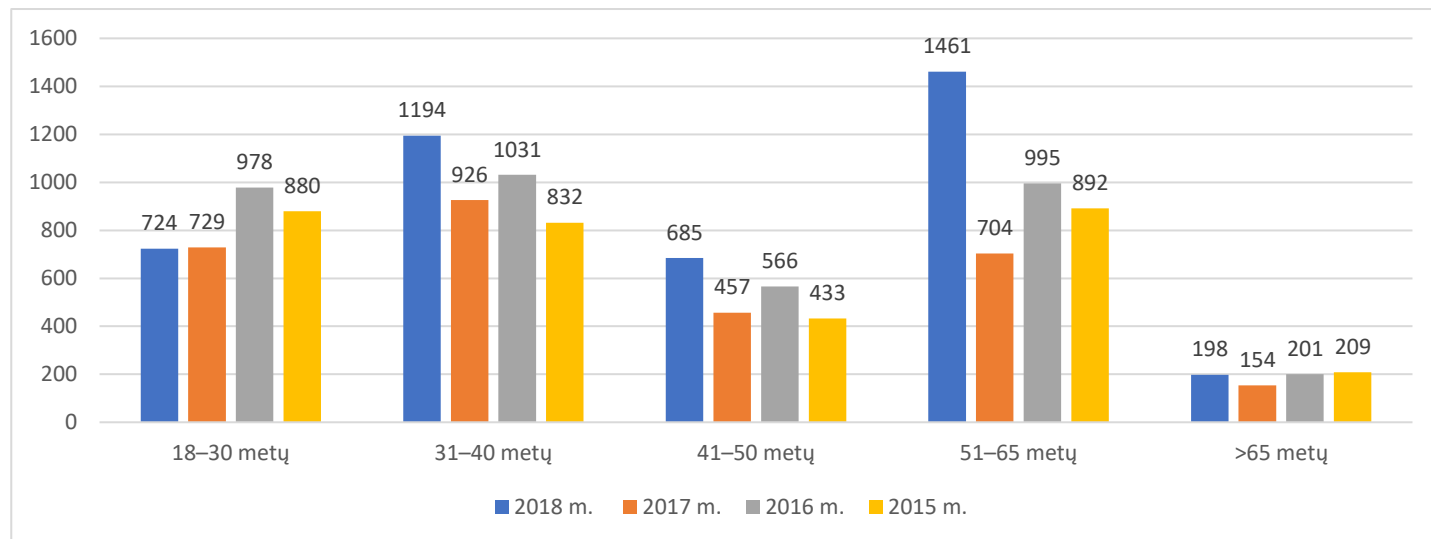
2018 m. įregistruoti 4262 valstybės tarnautojų atleidimo iš pareigų atvejai, tai yra 44,7 proc. daugiau negu 2017 metais. Dažniausia atleidimo priežastis 2018 m. išliko atsistatydinimas iš pareigų savo noru. 2018 m. savo noru iš pareigų atsistatydino 47,4 proc. valstybės tarnautojų nuo visų atleidimo atvejų. 2017 m. tokių valstybės tarnautojų buvo 66,4 proc. visų atleidimo atvejų, 2016 m. – 48,4 proc.

Daugiausia 2018 m. atleista 51-65 metų valstybės tarnautojų, tai sudaro 34,3 proc. visų atleidimų. 31-40 metų valstybės tarnautojų atleidimų sudaro 28 proc., 18-30 metų – 17 proc. visų atleidimų skaičiaus.

Atleidimo atvejų skaičius pagal dažniausius atleidimo pagrindus



Atleistų valstybės tarnautojų skaičius pagal amžiaus grupes



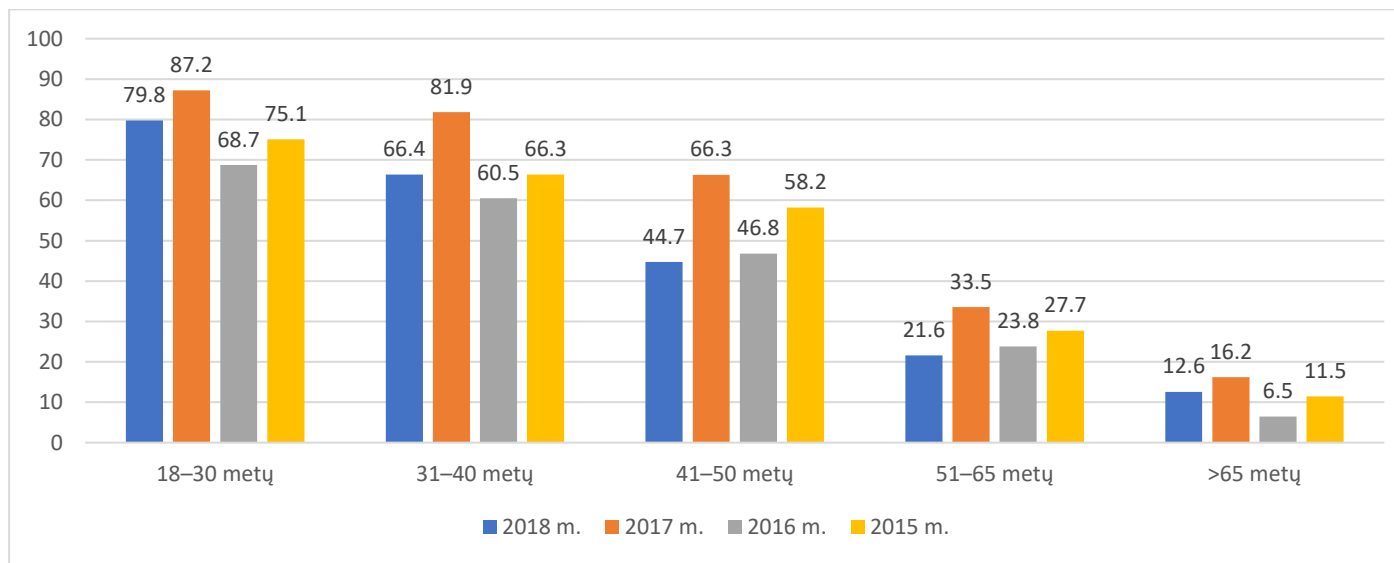
ATLEIDIMAS

2018 m. iš 724 atleistų 18–30 metų valstybės tarnautojų 578 (79,8 proc.) atsistatydino savo noru. 2017 m. šis procentas siekė net 87,2 proc., tačiau 2016 m. jis buvo 68,7 proc.

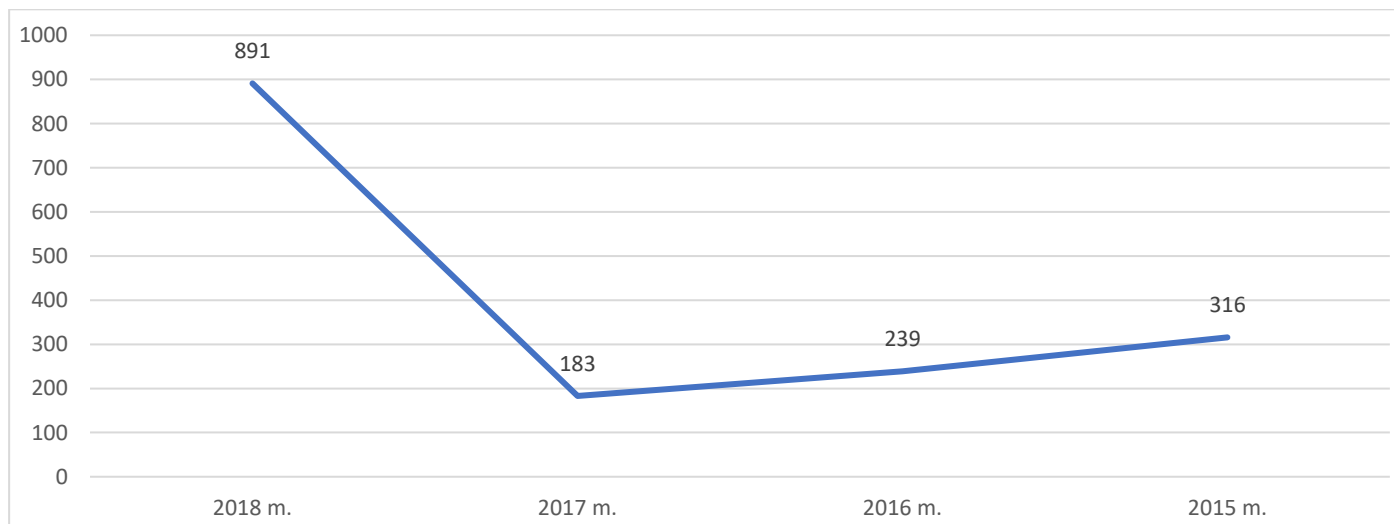
Savanoriškai atsistatydinusių 31–40 m. amžiaus valstybės tarnautojų procentas taip pat varijuoja. 2018 m. jis buvo 66,4 proc., 2017 m. net 81,9 proc., o 2016 m. tokių asmenų buvo 60,5 proc. Bendras 2018 m. atleistų 31-40 metų valstybės tarnautojų skaičius – 1194.

2018 m., kaip ir ankstesniais metais, įstaigos tobulino savo struktūras, vykdė reorganizacijas. Dėl pareigybės panaikinimo atleistų valstybės tarnautojų skaičius 2018 m. smarkiai šoktelėjo, buvo atleista 891 valstybės tarnautojas, tai sudarė 20,1 proc. visų atleistų valstybės tarnautojų, kai tuo tarpu 2017 m. šie atleidimai sudarė tik 6,2 proc. visų atleistų valstybės tarnautojų. Lyginant su 2017 m., dėl pareigybės panaikinimo atleistų valstybės tarnautojų skaičius 2018 m. buvo net 4,9 karto didesnis.

Atsistatydinusių savo noru valstybės tarnautojų procentas pagal amžiaus grupes nuo visų tose amžiaus grupėse atleistų valstybės tarnautojų



Valstybės tarnautojų, atleistų iš pareigų dėl pareigybės panaikinimo, skaičius

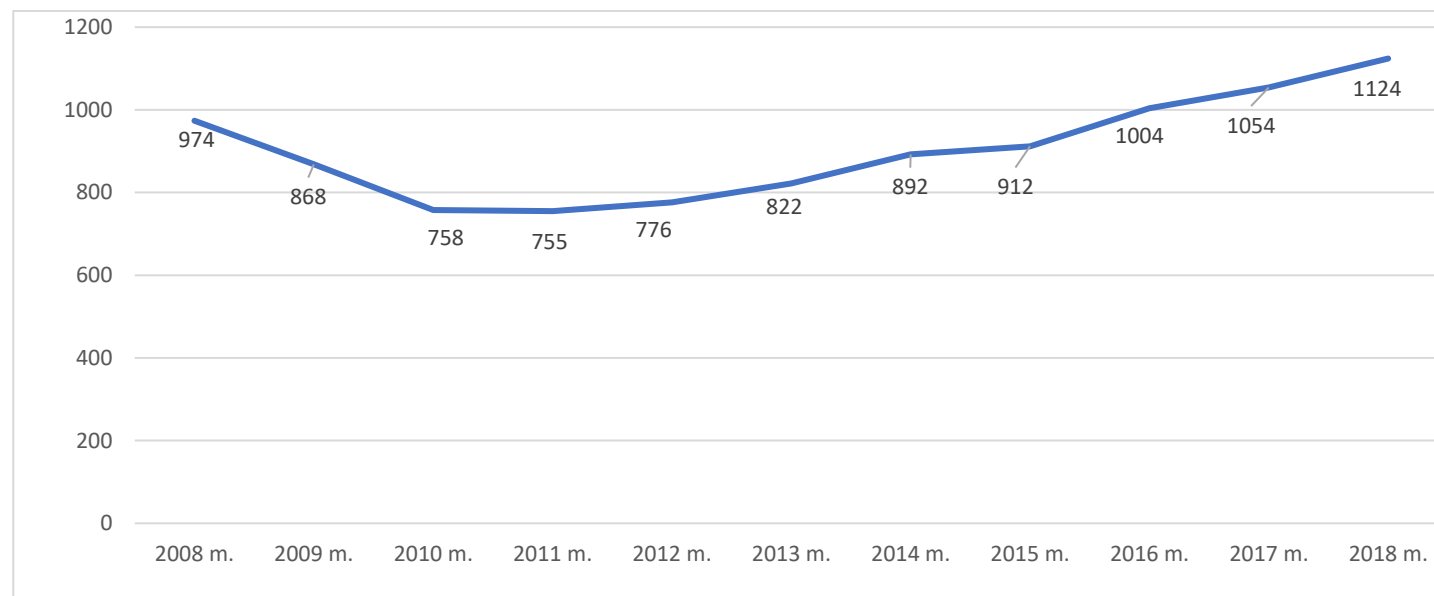


DARBO UŽMOKESTIS

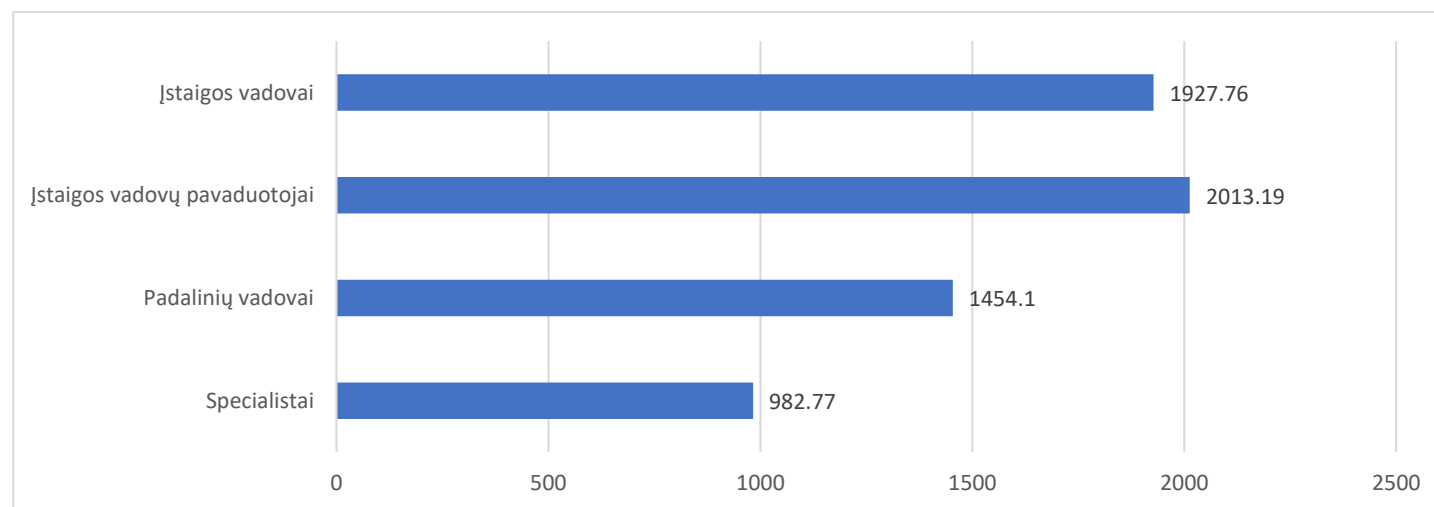
Statistikos departamento duomenimis, 2018 m. IV ketvirtį vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje sudarė 970,3 Eur, per metus jis padidėjo 9,7 proc.: viešajame sektoriuje – 12,5 proc., privačiąjame – 8,3 proc. Privačiąjame sektoriuje vidutinis bruto darbo užmokestis 2018 m. IV ketvirtį siekė 946,9 Eur. Tikėtina, kad realūs privataus sektoriaus darbo užmokesčio skaičiai galėtų koreguotis dėl šešėlinės ekonomikos.

Valstybės tarnautojų registro duomenimis, vidutinis valstybės tarnautojų (ne statutinių) mėnesinis bruto darbo užmokestis 2018 m. siekė 1124 Eur (854 Eur atskaičius mokesčius), o tai 70 Eur daugiau nei 2017 m. Darbo užmokesčio augimui per metus įtakos turėjo Seimo 2018 metams nežymiai padidintas 2 Eur iki 132,5 Eur pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis. Palyginti su prieš finansinę krizę (2008 m.) buvusiu vidutiniu darbo užmokesčiu, 2018 m. valstybės tarnautojų vidutinis darbo užmokestis padidėjo 15,4 proc. Tačiau būtina įvertinti, kad per šį laikotarpį infliacija siekė apie 25 proc. Todėl realusis tarnautojų darbo užmokestis per 10 metų ženkliai sumažėjo. Vidutinis valstybės tarnautojų mėnesinis bruto darbo užmokestis 2018 m., palyginti su 2017 m., padidėjo 6,6 proc.

Vidutinis darbo užmokestis (Eur)



Vidutinis darbo užmokestis pagal pareigybių grupes (Eur)

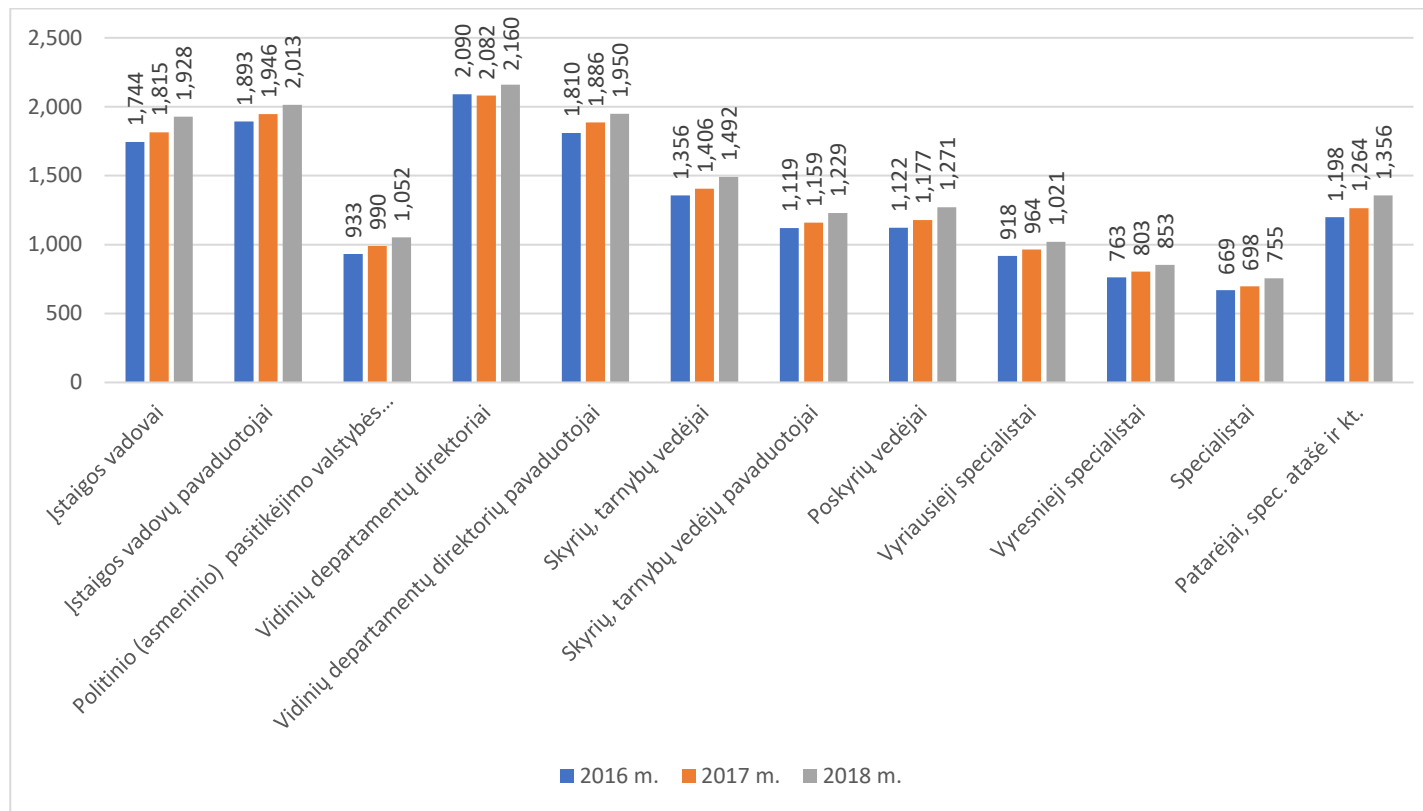


DARBO UŽMOKESTIS

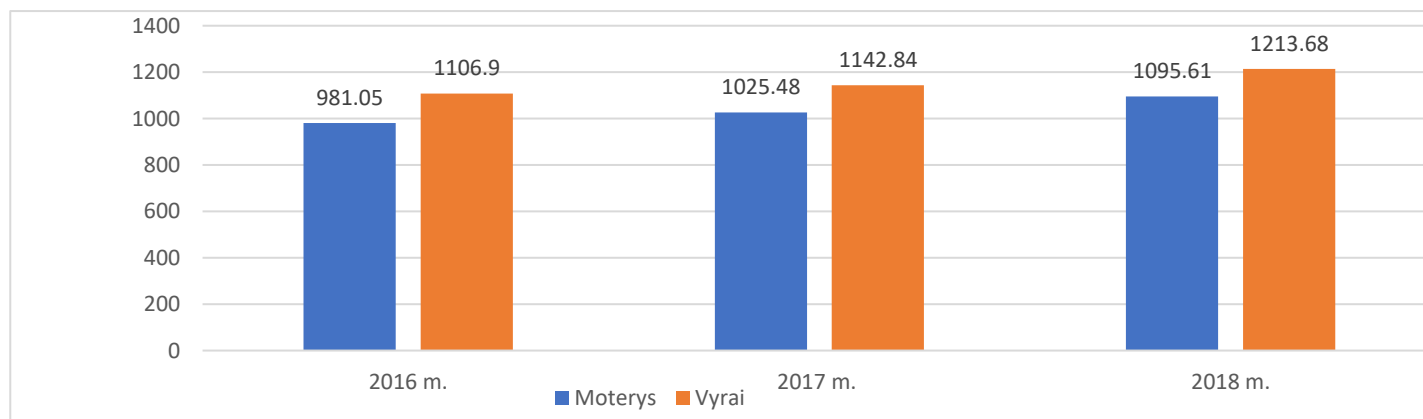
Jvertinus tai, kad specialistai sudaro didžiausią visų valstybės tarnautojų dalį (apie 70 proc.), galima teigti, kad didžiosios dalies valstybės tarnautojų vidutinis *bruto* darbo užmokestis (iki mokesčių) 2018 m. siekė 982 Eur. Kitų valstybės tarnautojų pareigybių grupių vidutinis mėnesinis darbo užmokestis 2018 m. siekė: padalinių vadovų – 1454,10 Eur, įstaigos vadovo pavaduotojų – 2013,19 Eur, įstaigų vadovų – 1927,76 Eur. Specialistų ir vidurinės grandies vadovų vidutinis darbo užmokestis skyrėsi 1,5 karto, o specialistų ir įstaigų vadovų vidutinis darbo užmokestis skyrėsi beveik 2 kartus. Įstaigų vadovų pavaduotojai vidutiniškai uždirbo 4,5 proc. daugiau nei įstaigų vadovai, o tai tendencingai iškreipia karjeros ir hierarchijos sistemas, mažina įstaigų vadovų motyvaciją. Pažymėtina, kad ir toliau išlieka tendencija, kad valstybės tarnautojų vyrų vidutinis darbo užmokestis yra didesnis nei moterų, 2018 m. vyrų vidutinis darbo užmokestis buvo 10,8 proc. didesnis nei moterų.

Įstaigoms dėl kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių itin sunku konkuruoti su privačiu sektoriumi dėl daugelį metų (nuo 2008 m. iki 2017 m. pabaigos) nekitusio pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taip pat dėl didėjančio darbo užmokesčio privačiame sektoriuje. 2018 m. pabaigoje Seimas patvirtino 173 Eur pareiginės algos (atlyginimo) bazinį dydį, tačiau pasikeitė mokesčių sistema, tad didesnės įtakos realiam valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui tai neturės. Naujos redakcijos įsigaliojusiam Valstybės tarnybos įstatyme įtvirtinta nauja darbo užmokesčio sistema, kuri

Vidutinis darbo užmokestis pagal pareigybių grupes (Eur)



Valstybės tarnautojų moterų ir vyrų vidutinis darbo užmokestis (Eur)



KARJERA

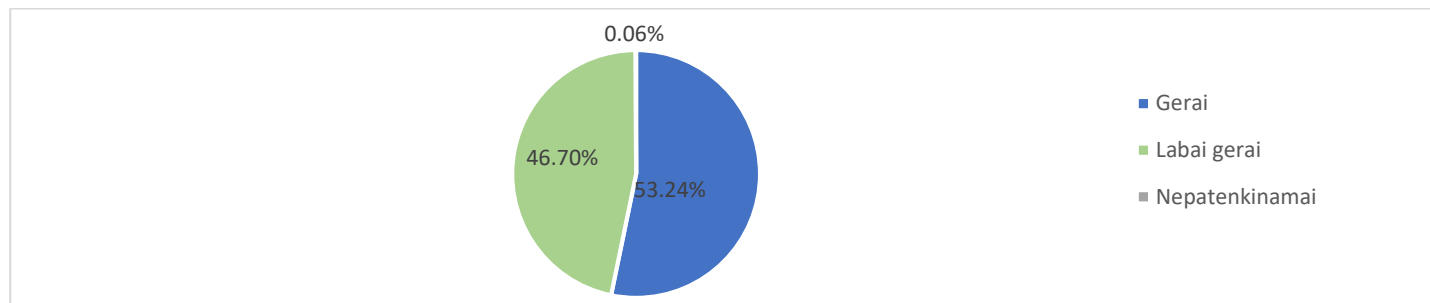
2018 metais buvo vertinta 25727 (2017 m. – 26280) valstybės tarnautojų tarnybinė veikla, iš jų 22445 kasmetinio vertinimo metu ir 3287 neeilinio. Dalis tarnautojų nebuvo vertinti, nes pareigas atitinkamoje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, kurioje turi būti vertinama jų tarnybinė veikla, ėjo trumpiau kaip 6 mėnesius per kalendorinius metus.

Duomenys rodo, kad 2019 m. pradžioje, atlikus valstybės tarnautojų kasmetinį tarnybinės veiklos už 2018 m. vertinimą pagal naują reglamentavimą, daugiausiai buvo valstybės tarnautojų, kurių tarnybinė veikla įvertinta gerai – 9897 (53,2 proc. visų vertintų valstybės tarnautojų skaičiaus), labai gerai buvo įvertinta 8682 (t. y. 46,7 proc.) valstybės tarnautojų tarnybinė veikla ir tik 11 (t. y. 0,06 proc.) valstybės tarnautojų tarnybinė veikla įvertinta nepatenkinamai.

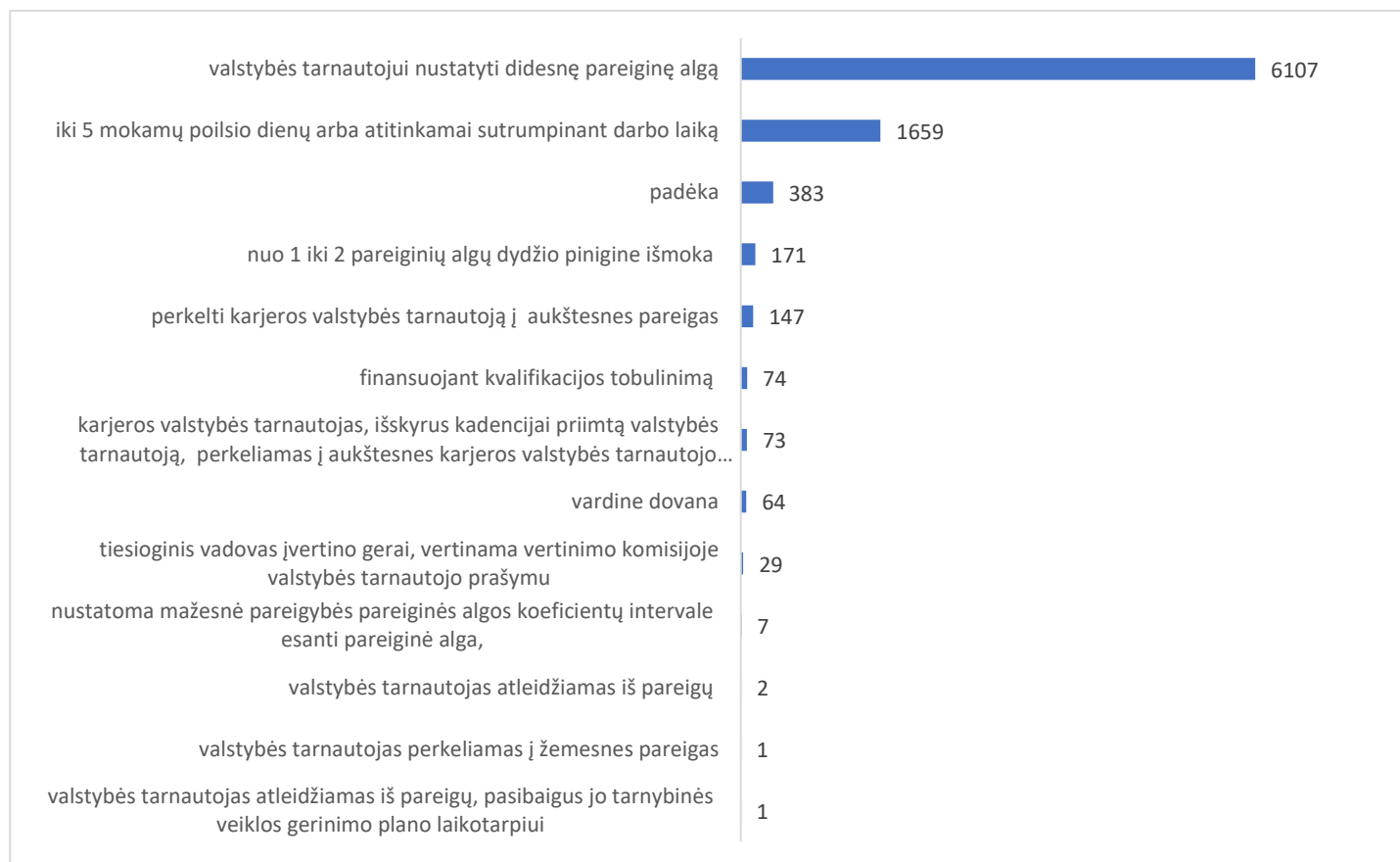
Remiantis Valstybės tarnautojų registro duomenimis, įvertinus tarnautojų veiklą labai gerai, dažniausiai motyvuojama didinant pareiginę algą, o taip pat taikant skatinimo priemones.

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymui, pasikeitė ir valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo reglamentavimas. Pakito ne tik pačios procedūros (pvz. neliko privalomo įvertinimo vertinimo komisijoje įvertinus valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą labai gerai, patenkinamai ar nepatenkinamai), tačiau pasikeitė ir veiklos vertinimo skalė (atsisakyta vertinimo patenkinamai), ir galimos poveikio priemonės. Tikslinga stebėti kokios įtakos ateityje tai turės valstybės tarnautojų veiklos rezultatų vertinimui.

2019 m. už 2018 m. tarnybinę veiklą įvertintų valstybės tarnautojų vertinimo rezultatai



Įgyvendinti siūlymai



KARJERA

Jei 2017 m. tarnybinio kaitumo būdu į kitas pareigas buvo perkelti 2163 valstybės tarnautojai, iš kurių 559 į pareigas kitose įstaigose. 2018 m. tarnybinio kaitumo galimybe pasinaudojo 3094 valstybės tarnautojai, iš jų 646 į pareigas kitose įstaigose. Pastaraisiais metais tarnybinio kaitumo skaičiaus didėjimui įtakos galėjo turėti įstaigose vykdytos struktūrinės pertvarkos bei įstaigų skaičiaus mažėjimas, kas skatino tarnautojus tęsti karjerą kitose įstaigose (2018 m. buvo 496 įstaigos, kuriose pareigas ėjo valstybės tarnautojai, 2017 m. – 543).

Išlieka tendencija, kad daugiau atvejų, kai karjeros valstybės tarnautojai ir pakaitiniai valstybės tarnautojai perkeliama į kitas lygiavertes ar žemesnes pareigas tarnybinio kaitumo būdu toje pačioje įstaigoje. Tačiau, kaip matyti iš duomenų, 2018 m. palyginus su 2017 m. išaugo ir valstybės tarnautojų perkėlimo į kitas įstaigas skaičius.

Mobilumas

